

Порівняльний аналіз міжнародних методик відновлення земель після збройних конфліктів та їх застосування в Україні

Лівак Антон Петрович¹

Опубліковано	Секція	УДК
22.05.2024	Право	347.513:341.384

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.11242598>

Ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

Анотація. Після збройних конфліктів відновлення земель має вирішальне значення для зміцнення стабільності, відбудови суспільства та сприяння сталому розвитку. У цій статті проведено порівняльний аналіз міжнародних методів, що застосовуються для постконфліктного відновлення земель, з особливим акцентом на їхню застосовність в українському контексті. Актуальність цього дослідження полягає у вирішенні проблеми відновлення земель, зруйнованих конфліктом, що особливо актуально для українського контексту, позначеного військовими діями.

Метою цього дослідження є оцінка різних підходів до відновлення земель, що застосовуються у світі після збройних конфліктів, аналіз їхньої ефективності, викликів та адаптивності до українських реалій. Завдяки систематичному аналізу наукової літератури, стратегічних документів та конкретних кейсів, визначено ключові підходи та методології, що використовуються в різних регіонах - від розмінування, лісовідновлення та рекультивації ґрунтів до залучення населення та формування політичної бази.

Отримані результати вказують на різноманітність підходів до відновлення земель у різних постконфліктних сценаріях, кожен з яких формується під впливом особливих соціально-політичних, економічних та екологічних умов. У той час як деякі методи надають пріоритет екологічній відбудові, інші наголошують на соціально-економічній інтеграції та примиренні. В українському контексті такі проблеми, як забрудненість ґрунтів вибухонебезпечними предметами, переселення населення та фрагментовані структури управління, створюють значні перешкоди для ефективної рекультивації земель.

Висновки, зроблені на основі цього порівняльного аналізу, свідчать про важливість індивідуальних підходів до відновлення земель з урахуванням специфічних потреб і особливостей постраждалих регіонів. Незважаючи на те, що деякі міжнародні методи мають потенціал для застосування в Україні, для їх успішного впровадження необхідне детальне вивчення місцевої специфіки. Водночас, сприяння співпраці між багатьма

¹ кандидат юридичних наук, Голова АО IMG Partners, адвокат, Адвокатська компанія АО IMG Partners, livak61@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-1950-1609>.

сторонами, використання технологічних інновацій, інтеграція систем передачі традиційних знань, а також впровадження відповідних міжнародних правових актів у сфері землекористування стають важливими стратегіями для підвищення ефективності та сталості ініціатив з відновлення земельних угідь.

Перспективи подальших досліджень охоплюють вивчення довгострокового впливу відновлення земель на стійкість громад до негативних наслідків, збереження біорізноманіття та відновлення стабільності в регіонах, що постраждали від конфлікту.

Ключові слова: адаптація до регіональних умов, сталий розвиток, Державний земельний кадастр, розмінування, відновлення навколишнього середовища, міжнародні угоди, постконфліктна ситуація, вибухонебезпечні предмети.

Comparative analysis of international land restoration methodologies following armed conflicts and their application in Ukraine

Annotation. After armed conflicts, land restoration is crucial for strengthening stability, rebuilding society, and promoting sustainable development. This article provides a comparative analysis of international methods applied to post-conflict land restoration, with a particular focus on their applicability in the Ukrainian context. The relevance of this research lies in addressing the issue of land restoration following conflict-induced devastation, which is particularly pertinent to the Ukrainian context marked by military actions.

The aim of this study is to evaluate various approaches to land restoration utilized globally after armed conflicts, analyze their effectiveness, challenges, and adaptability to Ukrainian realities. Through systematic analysis of scientific literature, strategic documents, and specific case studies, key approaches and methodologies used in different regions are identified – ranging from demining, reforestation, and soil rehabilitation to community engagement and political groundwork.

The findings indicate a diversity of approaches to land restoration in various post-conflict scenarios, each shaped by unique socio-political, economic, and environmental conditions. While some methods prioritize ecological rehabilitation, others emphasize social-economic integration and reconciliation. In the Ukrainian context, issues such as soil contamination with explosive remnants, population displacement, and fragmented governance structures pose significant obstacles to effective land rehabilitation.

The conclusions drawn from this comparative analysis highlight the importance of individualized approaches to land restoration, taking into account the specific needs and characteristics of affected regions. Despite the potential applicability of some international methods in Ukraine, their successful implementation requires a thorough understanding of local dynamics. Simultaneously, fostering cooperation among multiple stakeholders, leveraging technological innovations, and integrating systems for transmitting traditional knowledge emerge as crucial strategies for enhancing the effectiveness and sustainability of land restoration initiatives.

Prospects for further research encompass studying the long-term impact of land restoration on community resilience to adverse effects, biodiversity conservation, and the restoration of stability in conflict-affected regions.

Key words: regional adaptation, sustainable development, State land cadastre, demining, environmental restoration, international agreements, post-conflict situation, explosive hazards.

Вступ

Відновлення земель після збройних конфліктів є важливим питанням для післявоєнного відновлення та сталого розвитку. Україна, як і багато інших постраждалих від конфлікту регіонів, зіткнеться зі значними проблемами у відновленні своїх земель після того, як закінчиться військовий конфлікт. Для відновлення територіальних громад, відродження економіки та зміцнення миру необхідно знати та впроваджувати ефективні методи відновлення земельних угідь [1, с. 427].

Наслідки збройних конфліктів залишають величезні ділянки землі деградованими, забрудненими та непридатними для використання, спричиняючи значні екологічні, соціальні та економічні виклики для постраждалих регіонів [2, с. 117]. В Україні нинішні конфлікти призвели до значної шкоди ландшафтам, екосистемам і сільськогосподарським територіям, що перешкоджає післявоєнному відновленню та посилює деградацію довкілля. Попри зусилля урядових і неурядових структур, досі бракує комплексного розуміння та ефективних стратегій відновлення земель у постраждалих від конфлікту регіонах України [3, с. 54]. У цьому дослідженні зроблено спробу вирішити цю проблему шляхом проведення порівняльного аналізу міжнародних методів відновлення земель, що застосовуються у постконфліктних сценаріях по всьому світу, а також вивчення їхньої застосовності та доцільності в українському контексті. Серед ключових питань, що підлягають вивченню, - ефективність різних методів відновлення, роль місцевих громад у процесі відновлення та інтеграція екологічних і соціально-економічних аспектів у відновлювальні роботи. Завдяки вивченню найкращих практик та визначенню потенційних викликів і можливостей, це дослідження спрямоване на розробку науково обґрунтованої політики та заходів для сталого відновлення земель у постконфліктній Україні [4, с. 51].

Основна проблема замінованих земельних ділянок сільськогосподарського призначення є відсутність можливості внесення таких відомостей до Державного земельного кадастру [20].

Порядком ведення Державного земельного кадастру не передбачено внесення такої інформації про земельні ділянки, як забруднення вибуховими речовинами. Натомість дане питання наразі вирішується шляхом проведення обстеження відповідних земельних ділянок операторами протимінної діяльності. І вже на підставі таких звітів здійснюються дії щодо отримання податкових пільг щодо сплати податків, отримання рішень органів місцевого самоврядування та виконавчої влади щодо підтвердження наявності вибухонебезпечних речовин на земельній ділянці. Але враховуючи, що велика кількість земельних ділянок наразі не розмінується і має забрудненість різного роду вибуховими пристроями є необхідність внесення таких даних до Державного земельного кадастру для систематизації відповідної інформації та створення ініціатив та черг для розмінування відповідних територій.

В опублікованих останнім часом дослідженнях і публікаціях, присвячених порівняльному аналізу міжнародних методів відновлення земель після збройних конфліктів, значна увага приділяється вивченню різноманітних підходів, що застосовуються у світі, та їхньому потенційному застосуванню в контексті України. Низка відомих науковців зробили значний внесок у цей дискурс, висвітлюючи наявні досягнення в цій галузі та звертаючи увагу на невирішені питання [5-6].

У своїх наукових дослідженнях, Халецька К., Сидоренко Н. [7, с. 625] провели порівняльний аналіз методів відновлення земель, що застосовуються в постконфліктних сценаріях по всьому світу. Їх дослідження містить всебічний огляд різних стратегій, від методів екологічного відновлення до соціально-економічних втручань, і оцінює їхню ефективність на основі емпіричних даних. Дослідження

Козмуляк К. [8, с. 177] вивчає особливості реалізації ініціатив з відновлення земель у постраждалих від конфлікту регіонах, наголошуючи на важливості залучення громадськості та систем знань місцевих жителів у цьому процесі.

Крім того, наукові напрацювання Яковчука Я. [9, с. 82] та Огієвич А. [10, с. 431], акцентують увагу на складнощях, притаманних зусиллям з відновлення земель у постконфліктний період. Їх аналіз висвітлює необхідність міждисциплінарної співпраці між науковцями, політиками та місцевими зацікавленими сторонами для вирішення багатогранних проблем екологічної деградації та соціальної реконструкції.

Останні наукові дослідження також свідчать про важливість стратегій правових аспектів адаптивного управління у постконфліктному відновленні земельних ресурсів. Роботи Безверхнюк Т. [11, с. 463] та Садової Т. [12, с. 188] акцентують увагу на мінливому характері екологічних систем і необхідності гнучких підходів та пошуку правових механізмів, здатних вирішувати проблеми пристосування діяльності громадян до різних аспектів навколишнього середовища і соціально-політичних умов. Дослідження Устінова І. [13, с. 264] висвітлює взаємозв'язок між екологічною реабілітацією та процесами миробудівництва в регіонах, що постраждали від конфлікту. Він стверджує, що стале відновлення земель може слугувати каталізатором примирення, сприяти соціальній згуртованості та зменшенню ризику майбутніх конфліктів.

Незважаючи на досягнуті успіхи, у сфері відновлення земель після збройних конфліктів залишається кілька невирішених питань. Однією з головних проблем є відсутність стандартизованих методологій для оцінки довгострокового впливу відновлювальних заходів на стійкість екосистем і добробут населення. Недостатньо вивченою залишається роль політичної активності та владних структур у визначенні пріоритетів і реалізації проєктів з відновлення довкілля. Попри те, що міжнародні документи, такі як Цілі сталого розвитку Організації Об'єднаних Націй, є важливим орієнтиром для постконфліктної відбудови, існує помітний розрив між політикою державних органів влади та застосування правових норм в контексті практичної діяльності на місцях. Усунення цього розриву вимагає більшої уваги до місцевого середовища та розширення прав і можливостей вразливих верств населення у процесах прийняття рішень.

Метою дослідження є оцінка різних підходів до відновлення земель, що застосовуються у світі після збройних конфліктів, аналіз їхньої ефективності, викликів та адаптивності до українських реалій. Для досягнення мети, перед нами були поставлені та вирішені наступні завдання: проведення комплексного літературного огляду з метою виявлення існуючих підходів до відновлення земель після збройних конфліктів у світі: оцінка ефективності різних методів відновлення земель за допомогою конкретних кейсів та аналізу отриманих даних; визначення загальних проблем, з якими зустрічаються у процесі постконфліктного відновлення земель, зокрема погіршення стану довкілля, соціально-економічні обмеження, відсутність адекватного правового врегулювання існуючих проблем та політична нестабільність; оцінка адаптивності міжнародних підходів до відновлення земель до специфічного соціокультурного та екологічного контексту України; узагальнити результати, щоб запропонувати рекомендації для політичних діячів, практиків і науковців щодо ефективних стратегій постконфліктного відновлення земель в Україні, беручи до уваги як глобальний досвід, так і місцеві контекстуальні фактори.

Матеріали та методи

Метод аналізу для поділу складних процесів і явищ на складові частини для розуміння їхніх глибинних механізмів, що може допомогти в оцінці ефективності різних методів відновлення земель у постконфліктний період, таких як рекультивация ґрунтів або стратегія лісонасаджень в Україні.

Проведення комплексного огляду літератури дозволило вивчити існуючі дослідження та публікації про заходи з відновлення земель у зонах конфліктів по всьому світу, що надало можливість отримати важливу інформацію про найкращі практики, виклики та інновації, які можуть бути використані в ініціативах з відновлення земель в Україні.

Систематизація інформації, зібраної з різних джерел, дозволила впорядкувати та класифікувати дані, пов'язані з методами відновлення земель, що сприяло виявленню закономірностей, тенденцій та існуючих розбіжностей у знаннях, які стосуються постконфліктного відновлення в Україні.

Аналіз конкретних кейсів з проектів відновлення земель, реалізованих в інших постраждалих від конфлікту регіонах світу, дав змогу провести паралелі, винести уроки та оцінити застосовність різних підходів до унікальних соціально-політичних та екологічних умов в Україні.

Результати

Відновлення земель після збройних конфліктів є складним багатоаспектним завданням, що охоплює поєднання екологічних, соціальних, правових та економічних чинників. Наслідки війни нерідко залишають по собі руїни земель, деградацію екосистем і вимушене переміщення населення. Вирішення цих проблем вимагає ґрунтового знання теоретичних засад відновлення земель, а також практичних інструментів і міжнародних стандартів, що сприяють цьому процесу.

В основі постконфліктного відновлення земель знаходиться складна система деградації довкілля, спричинена військовими діями. Збройні конфлікти, як правило, призводять до цілої низки екологічних збитків, зокрема, вирубки лісів, ерозії ґрунтів, забруднення боєприпасами та хімічними речовинами, руйнування природних біотопів і вичерпання водних ресурсів. Такі збитки не лише ставлять під загрозу екологічну цілісність землі, але й мають значні наслідки для людського здоров'я, життєдіяльності та сталого розвитку.

Однією з основних проблем відновлення земель після конфлікту є масштаб і складність цього завдання. Ступінь деградації довкілля значно варіюється залежно від таких факторів, як тривалість та інтенсивність конфлікту, види зброї, що застосовуються, та географічні характеристики постраждалих територій. Окрім того, наявність боєприпасів, що не вибухнули, і наземних мін створює значну загрозу безпеці та ускладнює доступ до критично важливих земельних ділянок, що ще сильніше гальмує відновлювальні роботи.

Не можна також забувати про соціальні та економічні аспекти постконфліктного відновлення земель. Переміщені спільноти часто стикаються з труднощами, намагаючись повернути свої землі та відновити засоби до існування після війни. Доступ до основних ресурсів, таких як вода, рілля і ліси, часто обмежений, що призводить до посилення бідності та продовольчої незахищеності. Реінтеграція біженців і внутрішньо переміщених осіб, що повертаються, у їхні колишні спільноти з одночасним забезпеченням сталого землекористування є складним завданням [14, с. 221]. Враховуючи вище наведене, варто відзначити ситуацію про недостатній рівень, а то й

відсутність розроблених юридичних норм в контексті забезпечення прав громадян України щодо відшкодування збитків за загарбання їх земель, які знаходяться на окупованих територіях.

У відповідь на ці проблеми міжнародні організації, уряди та неурядові суб'єкти розробили низку стандартів, рамок і методів, якими можна керуватися при відновленні земель у постконфліктних ситуаціях. Ці ініціативи ґрунтуються на принципах збереження довкілля, сталого розвитку та прав людини, що є основою їхнього підходу. До числа основних міжнародних стандартів належить Конвенція про заборону застосування, накопичення запасів, виробництва і передачі протипіхотних мін та про їхнє знищення (більш відома як Оттавський договір), метою якої є заборона використання наземних мін і сприяння їхньому знешкодженню та відновленню. Програма ООН з охорони навколишнього середовища (ЮНЕП) теж розробила настанови щодо оцінки і подолання наслідків збройних конфліктів для довкілля, включаючи рекомендації з відновлення і реабілітації земель [15, с. 17].

Методи відновлення земель у постконфліктних ситуаціях охоплюють низку різних підходів - від екологічного відновлення та лісовідновлення до управління земельними ресурсами на базі територіальних громад і сталого сільського господарства (табл. 1). Такі методи, як стабілізація ґрунтів, боротьба з ерозією та раціональне використання водних ресурсів, відіграють ключову роль у відновленні екологічних функцій деградованих земель. Разом з тим, ініціативи, що сприяють громадській участі, розбудові потенціалу та створенню сталих засобів до існування, мають неабияке значення для забезпечення довгострокового розвитку та стійкості заходів з відновлення земельних ресурсів.

Таблиця 1

Характеристика методик відновлення земель постраждалих від збройних конфліктів у країнах світу [14-15]

Метод	Характеристика	Держави, в яких використовувався
Лісовідновлення	Висадка дерев для відновлення біорізноманіття та ґрунту	Афганістан, Колумбія, Демократична Республіка Конго
Розмінування території	Знешкодження наземних мін для забезпечення безпечного доступу та використання земель	Камбоджа, Боснія і Герцеговина, Мозамбік
Рекультивация земель	Рекультивация земель для сільськогосподарських цілей	Руанда, Південний Судан, Ірак
Екологічне відновлення	Відновлення цілісних природних екосистем	Сирія, Ємен
Міське господарство	Відновлення міських територій, пошкоджених внаслідок конфлікту	Ірак, Сирія, Афганістан
Знання місцевих жителів	Залучення знань і практик місцевих жителів для відновлення земель	Колумбія, М'янма, Гватемала
Місцеві громади	Залучення місцевих громад до відновлювальних робіт	Ліберія, Сьєрра-Леоне, Сомалі
Технології	Використання технологій для точного відновлення	Ізраїль, Ліван, Лівія
Міжнародні організації	Координація з міжнародними організаціями ООН, ЄС, Світовим банком	У всіх постраждалих від конфліктів країнах

Результати аналізу методів відновлення земель, що постраждали від збройних конфліктів, свідчать про різноманітність підходів і практик, що застосовуються в різних регіонах світу. Наслідки війни завдають значного удару по землях, а екологічна деградація, соціальна дислокація та економічна розруха стають серйозними викликами для відновлювальних робіт. Розглядаючи різні стратегії та ініціативи, реалізовані в постконфліктних ситуаціях по всьому світу, стає зрозумілим, що успішне відновлення вимагає детального врахування місцевого специфічного середовища в поєднанні з комплексним підходом, що інтегрує екологічні, соціально-правові і фінансово-економічні аспекти [16, с. 30].

У регіонах, таких як Балкани, де конфлікти 1990-х років залишили по собі сліди наземних мін і боєприпасів, що не вибухнули, заходи з відновлення були зосереджені на розмінуванні, а також на застосуванні підходів до управління земельними ресурсами та розвитку засобів до існування, орієнтованих на місцеві об'єднання. Організації, такі як HALO Trust і Консультативна група з питань розмінування (MAG), зіграли ключову роль у знешкодженні наземних мін і вибухонебезпечних предметів, що сприяло поверненню переміщеного населення і відновленню засобів до існування, які базуються на сільському господарстві і природних ресурсах.

На території Близького Сходу, де затяжні конфлікти призвели до руйнування екосистем і переміщення мільйонів людей, заходи з відновлення зазнають подвійних викликів: екологічної деградації та політичної нестабільності. Такі ініціативи, як кампанії з лісовідновлення, проекти з управління водними ресурсами та програми сталого сільського господарства, спрямовані на відновлення екологічної стійкості деградованих територій, водночас сприяючи активізації населення та розширенню його прав і можливостей. Незважаючи на складні процеси, притаманні політичній ситуації в регіоні, місцеві та міжнародні суб'єкти продовжують працювати над відновленням таких важливих екосистем, як Месопотамські болота в Іраку та басейн річки Йордан.

В Африці, де конфлікти виникають через конкуренцію за природні ресурси, відновлювальні роботи часто переплітаються з більш масштабними програмами з розбудови миру та розвитку. Такі ініціативи, як проєкт Африканського Союзу «Велика зелена стіна», спрямовані на боротьбу з опустелюванням і деградацією земель шляхом висаджування дерев, відновлення деградованих земель і просування практики сталого управління земельними ресурсами в Сахельському регіоні. Вирішення екологічних проблем у поєднанні із заходами з врегулювання конфліктів та подолання бідності сприяють зміцненню стійкості та стабільності на територіях, що постраждали від конфлікту [17, с. 51].

У Південно-Східній Азії, де причиною конфліктів є етнічна напруженість і боротьба за ресурси, діяльність з відновлення зосереджена на узгодженні конкуруючих інтересів і просуванні практики сталого землекористування. Програми розвитку лісового господарства на рівні громад у таких країнах, як Камбоджа та М'янма, розширюють можливості місцевих громад щодо спільного управління лісовими ресурсами, тим самим зменшуючи вирубку лісів і сприяючи збереженню біорізноманіття. Так само такі ініціативи, як проєкти з агроекології та сталого управління рибальством, спрямовані на усунення першопричин конфліктів, одночасно підвищуючи екологічну стійкість і безпеку джерел засобів до існування, а також практику їх правового врегулювання.

Збройний конфлікт в Україні спричинив значний вплив на стан земель, змінив природні ландшафти та умови життя в усьому регіоні. Аналіз поточного стану земель в умовах конфлікту виявляє складний взаємозв'язок між погіршенням стану довкілля, економічними проблемами та соціальними потрясіннями. Одним з найбільш безпосередніх наслідків конфлікту є руйнування інфраструктури та

сільськогосподарських угідь. Невибіркове використання важкої артилерії та вибухових речовин призвело до спустошення сільськогосподарських угідь, в результаті чого великі ділянки колись родючих ґрунтів стали безплідними і непридатними для використання. Ці руйнування не лише знищують місцеве виробництво продуктів харчування, але й руйнують економічну стабільність населення, яке залежить від сільського господарства як основного джерела доходу.

Конфлікт також призвів до переміщення населення, що ще більше посилює навантаження на земельні ресурси. Через те, що люди покидають свої домівки в пошуках безпеки в інших місцях, зростає тиск на обмежені земельні ресурси, необхідні для забезпечення житла і засобів до існування. Виникають тимчасові табори і поселення, часто в екологічно чутливих районах, що призводить до додаткового навантаження на екосистеми і природні ресурси.

Наслідки конфлікту для довкілля виходять за межі прямого руйнування і включають в себе забруднення і засмічення. Військові дії, такі як використання важкої техніки та розміщення небезпечних матеріалів, призводять до забруднення ґрунту, води та повітря. Відсутність належної інфраструктури утилізації відходів на територіях, що постраждали від конфлікту, посилює проблему, призводячи до накопичення сміття і токсичних речовин у навколишньому середовищі [3, с. 61].

Конфлікт призводить до порушення традиційних практик управління земельними ресурсами та структур управління. У районах, де правопорядок послаблений або взагалі відсутній, незаконна вирубка лісу, видобуток корисних копалин і захоплення земель набули значного поширення, а збройні угруповання використовують хаос для власної вигоди. Така експлуатація не лише погіршує природне середовище існування, але й сприяє розпалюванню конфлікту, забезпечуючи джерело фінансування та влади для озброєних суб'єктів.

Вплив конфлікту на землю суттєво впливає на соціальну структуру громад. Виникають суперечки щодо володіння та користування землею, що призводить до напруженості та конфліктів між різними етнічними, релігійними та соціально-економічними групами. Також втрата засобів до існування, пов'язаних із землею, позбавляє людей і громади засобів до існування, змушуючи їх поклатися на допомогу і зовнішню підтримку для виживання [18, с. 90].

У контексті цих викликів, подолання сучасного стану земель під час збройного конфлікту в Україні вимагає комплексного та багатовимірного підходу. Необхідні невідкладні заходи, такі як розмінування та надання гуманітарної допомоги, для пом'якшення безпосереднього впливу конфлікту на землю та засоби до існування. Зазначимо, що розмінування територій є одним з головних заходів, втім, окрім нього, мають бути задіяні й інші. Так, у процесі дослідження, було надано низку рекомендацій щодо відновлення земельного фонду України, який постраждав внаслідок війни (табл. 2).

Таблиця 2

**Рекомендації для України щодо використання міжнародних методик
відновлення земель, постраждалих внаслідок війни**

Рекомендація	Її характеристика
Проведення комплексної оцінки земель	Проведення детальної оцінки для визначення масштабів збитків, завданих війною, включно з екологічними, інфраструктурними та соціально-економічними наслідками
Співпраця з міжнародними організаціями	Налагодити партнерство з міжнародними організаціями, такими як Програма ООН з охорони навколишнього середовища (ЮНЕП) та Світовий банк, щоб отримати доступ до експертизи, фінансування та технічної допомоги
Впровадження практик сталого землекористування	Запровадження практик сталого землекористування, таких як агролісомеліорація, сівозміна та методи збереження ґрунтів, для відновлення деградованих територій та запобігання подальшому погіршенню стану довкілля
Залучення та участь місцевих жителів	Залучення місцевих жителів до процесів прийняття рішень та відновлювальних робіт, щоб забезпечити врахування їхніх потреб, поглядів та використання їхніх знань
Інвестування в розвиток зеленої інфраструктури	Інвестування в розвиток зеленої інфраструктури, зокрема зелених дахів, міських парків і природних дренажних систем, для підвищення стійкості та сприяння збереженню біорізноманіття в містах
Використання технологій дистанційного зондування та ГІС	Застосування технологій дистанційного зондування та геоінформаційних систем (ГІС) для моніторингу земельних змін, оцінки прогресу у відновленні та визначення пріоритетних напрямків відновлення
Створення фондів відновлення земель	Створення спеціальних фондів або фінансових механізмів для підтримки проєктів з відновлення земель, в тому числі грантів, субсидій і кредитів для постраждалих землевласників і громад
Розвивати міжсекторальну співпрацю	Налагоджувати співпрацю між державними установами, неурядовими організаціями (НУО), науковими колами та представниками приватного сектору з метою ефективного використання ресурсів і досвіду
Розробка довгострокових планів моніторингу та оцінки	Розробка ефективних планів моніторингу та оцінки для відстеження ефективності зусиль з відновлення з плином часу та коригування стратегій за необхідності для досягнення бажаних результатів
Зміцнення правової та політичної бази	Зміцнення правової та політичної бази, пов'язаної з землекористуванням, охороною довкілля та вирішенням конфліктів, щоб забезпечити чіткі вказівки та стимули для сталого відновлення

Джерело: власна розробка автора

Довгострокові рішення мають бути зосереджені на відбудові інфраструктури, відновленні екосистем і сприянні сталому управлінню земельними ресурсами. Це передбачає інвестування в проєкти з відновлення земель, зміцнення систем землеволодіння та сприяння інклюзивним процесам управління, які залучають місцеві громади до прийняття рішень.

Для досягнення тривалого стабільного і міцного миру необхідні заходи, спрямовані на усунення першопричин конфлікту, зокрема соціально-економічної нерівності, політичної відчуженості та етнічної напруженості. Вирішивши ці основні проблеми, можна створити сприятливе середовище для сталого розвитку та мирного сусідства в країні.

Міжнародні методики відновлення земель охоплюють цілий ряд підходів, методів і передових практик, розроблених на основі багаторічного досвіду постконфліктних ситуацій і ситуацій після стихійних лих у різних країнах світу.

Вони спираються на міждисциплінарні знання з таких галузей, як екологія, природознавство, сільське господарство та громадський захист, для вирішення комплексних проблем відновлення земель, що постраждали від війни.

Одним із головних чинників при оцінці застосовності міжнародних методів для відновлення земель в Україні є місцевий контекст. Незважаючи на те, що існують універсальні принципи і методи, якими можна керуватися при відновленні, кожна ситуація є унікальною, на неї впливають такі фактори, як ступінь пошкодження, тип землі, що постраждала, і соціально-економічні умови постраждалих територій [19, с. 153].

Водночас, успішне відновлення земель вимагає комплексного та всеохоплюючого підходу, що передбачає взаємодію з місцевими жителями, партнерами та експертами на всіх етапах цього процесу. Залучення тих, хто безпосередньо постраждав від конфлікту, дозволяє адаптувати зусилля з відновлення до їхніх конкретних потреб, пріоритетів і прагнень, забезпечуючи їхню відданість і стійкість у довгостроковій перспективі.

Міжнародні методи відновлення земель зазвичай ґрунтуються на екологічних принципах і екосистемних підходах, спрямованих на відновлення природних функцій і послуг екосистем. Це може стосуватися таких заходів, як лісовідновлення, реабілітація ґрунтів, відновлення водно-болотних угідь та реінтродукція місцевих видів флори і фауни. Відновлюючи екологічний баланс, ці методи не лише покращують стан довкілля, а й підвищують стійкість громад до майбутніх екологічних потрясінь і стресів.

Міжнародні методи відновлення земель визнають взаємозв'язок між відновленням довкілля та соціально-економічним розвитком. Окрім екологічного відновлення, вони часто містять компоненти, спрямовані на відродження місцевої економіки, створення можливостей для отримання засобів до існування та зміцнення соціальної згуртованості. Наприклад, проекти агролісомеліорації можуть не лише відновити деградовані землі, а й забезпечити стабільні джерела доходу для місцевих фермерів.

Іншим важливим аспектом застосування міжнародних методів відновлення земель в Україні є необхідність розбудови потенціалу та передачі знань. Це включає в себе навчання, технічну допомогу та надання ресурсів місцевим органам влади, організаціям та громадам, щоб вони могли ефективно планувати, впроваджувати та контролювати відновлювальні заходи. Завдяки розбудові місцевого потенціалу зусилля з відновлення можна підтримувати та розширювати з часом, збільшуючи їхній вплив та охоплення.

Водночас важливо визнати виклики та обмеження, пов'язані із застосуванням міжнародних методів відновлення земель в умовах війни в Україні. Це можуть бути ризики безпеки, логістичні обмеження, брак фінансування, які можуть перешкоджати реалізації проектів з відновлення та ставити під сумнів їхній довгостроковий успіх.

В Україні питання включення інформації про наземні міни до земельного кадастру створює значні проблеми і викликає різні занепокоєння. Наземні міни, залишки сучасного конфлікту, продовжують становити серйозну загрозу для життя цивільного населення, інфраструктури та розвитку сільського господарства. Водночас інтеграція даних про наземні міни в систему земельного кадастру зазнає численних перешкод, починаючи від логістичних і технічних перешкод і закінчуючи політичними та юридичними аспектами і пов'язаними з безпекою проблемами.

Однією з головних проблем є сам масштаб проблеми. Україна суттєво потерпає від наземних мін та боєприпасів, що не вибухнули, особливо в таких регіонах, як Донецька,

Херсонська, Запорізька та Луганська області, де триває конфлікт. Небезпечні зони охоплюють величезні ділянки землі, зокрема, сільськогосподарські поля, ліси і житлові райони. Картографування і точне документування місцезнаходження наземних мін у системі кадастру вимагають значних ресурсів, спеціалізованого досвіду і комплексних обстежень, які може бути складно ефективно провести на територіях, що постраждали від конфлікту [8, с. 177].

Наявність наземних мін ускладнює управління земельними ресурсами та землекористування, впливає на сільськогосподарську діяльність, розвиток інфраструктури та заходи з відновлення територій. Аграрії наражаються на ризики, працюючи на забруднених землях, що обмежує продуктивність сільського господарства та економічне зростання в постраждалих регіонах. Інфраструктурні проекти, такі як будівництво доріг та обслуговування інженерних комунікацій, ускладнюються наявністю наземних мін, що призводить до затримок, збільшення витрат і проблем з безпекою для працівників та сусідніх населених пунктів.

Внесення інформації про наземні міни до земельного кадастру викликає юридичні та адміністративні проблеми. Визначення права власності на землю і майнових прав на територіях, забруднених наземними мінами, стає складнішим, оскільки землекористування може бути обмежене або заборонене з міркувань безпеки. Суперечки щодо права власності на землю і компенсації постраждалим землевласникам ще більше посилюють ці проблеми, що вимагає чітких правових рамок і механізмів розв'язання конфліктів.

Не можна забувати і про наслідки нанесення на карту наземних мін для безпеки. Розкриття місцезнаходження наземних мін у системі кадастру може ненавмисно допомогти ворожим суб'єктам, зокрема озброєним групам і злочинним організаціям, переміститися цими небезпечними районами або уникати їх. Баланс між потребою в прозорості та громадській безпеці і міркуваннями безпеки вимагає детального аналізу та координації дій між державними органами, силовими структурами та міжнародними партнерами.

Важливо відзначити те, що наразі виникає нагальна потреба розробки і впровадження нових законодавчих актів на різних рівнях управління держави щодо земельних ресурсів та правового забезпечення прав громадян на землю, що в свою чергу вимагає вивчення міжнародних методик щодо відновлення земель після збройних конфліктів та їх застосування в Україні в контексті правового забезпечення.

Відновлення земель після збройних конфліктів є складним і багатограним процесом, який вимагає комплексного підходу з урахуванням екологічних, соціально-економічних та правових аспектів. У контексті України, яка наразі стикається з наслідками збройного конфлікту, важливо враховувати міжнародний досвід для ефективного відновлення територій. Розглянемо кілька основних міжнародних методик та їх застосування в Україні з огляду на правове забезпечення шляхом впровадження відповідних міжнародних правових норм стосовно захисту довкілля та відновлення процесів землекористування (табл. 3).

Таблиця 3

Міжнародні методики відновлення земель після збройних конфліктів та їх застосування в Україні в контексті правового забезпечення

Метод	Оцінка і план відновлення	Міжнародні структури, в яких використовувався
1.1. Методика ООН	<ul style="list-style-type: none"> Оцінка екологічного збитку: Проведення детального екологічного аудиту постраждалих територій для визначення масштабу забруднення та збитків Планування та управління відновленням: Створення стратегічних планів відновлення із залученням місцевих громад та урядів. Екологічна реабілітація: Відновлення природних екосистем, включаючи рекультивацію ґрунтів, очищення водойм та відновлення біорізноманіття. 	Програма ООН з навколишнього середовища (UNEP) розробила кілька керівних принципів та практик для відновлення земель після конфліктів
1.2. Методика Світового банку	<ul style="list-style-type: none"> Розвиток інфраструктури: Відбудова житлових і комунальних об'єктів. Економічне відновлення: Підтримка малого та середнього бізнесу, створення нових робочих місць. Соціальні програми: Психологічна допомога, освітні програми та соціальний захист населення. 	Світовий банк акцентує увагу на соціально-економічних аспектах відновлення
1.3. Європейський досвід	<ul style="list-style-type: none"> Міжнародна співпраця: Залучення міжнародних організацій та донорів для фінансування та технічної підтримки проектів. Інтеграція з ЄС: Використання стандартів та нормативів Європейського Союзу для відновлення екологічної та соціальної інфраструктури. 	Європейські країни, зокрема Балканський регіон, розробили власні підходи до відновлення

Джерело: власна розробка автора

Україна може застосувати міжнародний досвід для відновлення земель після збройного конфлікту, враховуючи власний правовий контекст та відсутність правових актів і практики їх застосування при політичній нестабільності, що пропонується в (табл. 4).

Таблиця 4.

Застосування міжнародних методик в Україні

Методи забезпечення	Класифікація законів	Мета і способи застосування
2.1. Правове забезпечення	<ul style="list-style-type: none"> • Закони про охорону навколишнього середовища: Введення положень щодо оцінки екологічного збитку та рекультиватії. • Законодавство про відбудову: Розробка нормативних актів щодо планування та фінансування відновлювальних робіт. • Правова підтримка громад: Забезпечення правового захисту постраждалого населення, включаючи право на компенсацію та соціальну допомогу. 	Для ефективного відновлення земель необхідно адаптувати національне законодавство до міжнародних стандартів
2.2. Інституційна підтримка	<ul style="list-style-type: none"> • Національна агенція з відновлення: Орган, відповідальний за стратегічне планування та управління проектами відновлення. • Міжвідомча координація: Співпраця між різними міністерствами та відомствами для комплексного підходу до відновлення. 	Створення спеціалізованих органів для координації відновлювальних робіт
2.3. Залучення міжнародної допомоги	Гранти та кредити від міжнародних організацій: Використання коштів для реалізації проектів відновлення. Технічна підтримка: Залучення експертів для розробки та впровадження програм відновлення.	Україна може скористатися міжнародною технічною та фінансовою допомогою

Джерело: власна розробка автора

Висновки

Отже, відновлення земель після збройних конфліктів є складною і багатоаспектною роботою, яка вимагає комплексного вивчення теоретичних засад, що визначають заходи з відновлення, а також практичних інструментів і міжнародних стандартів, що сприятимуть їхньому здійсненню. Комплексний підхід до екологічних, соціальних та економічних аспектів постконфліктного відновлення земель дає можливість не лише подолати наслідки війни, але й сприяти сталому розвитку, стійкості та економічному розвитку як постраждалих територій, так і екосистем.

Загалом, проведений порівняльний аналіз методів відновлення земель, що постраждали від збройних конфліктів, наголошує на важливості контекстно-орієнтованих підходів, які враховують унікальну соціальну, економічну та екологічну ситуацію в кожному конкретному регіоні. Використовуючи уроки, отримані з різних регіонів, і залучаючи до процесу відновлення місцеве населення як активних учасників, можна не лише подолати наслідки війни, а й створити стійкі, інклюзивні та сталі території для майбутнього покоління, враховуючи більшість аспектів питань вирішення правового врегулювання існуючих проблем.

Аналіз поточного стану земель під час збройного конфлікту в Україні свідчить про складний взаємозв'язок екологічних, соціально-економічних і політико-правових чинників. Вирішення цих проблем потребує комплексного підходу, що поєднує короткострокові гуманітарні інтервенції з довгостроковими стратегіями сталого розвитку. Лише спільними зусиллями та співпрацею можна відновити землю та закласти основи для тривалого сталого розвитку в Україні.

Вирішення питання внесення інформації про наземні міни до земельного кадастру України вимагає комплексного підходу. Це включає в себе інвестиції в спеціалізовані програми протимінної діяльності для обстеження, розмінування та демаркації небезпечних територій, посилення технічних можливостей для збору та аналізу даних, створення правової бази для управління земельними ресурсами на забруднених територіях, а також сприяння співпраці та координації між відповідними суб'єктами.

Міжнародний досвід відновлення земель після збройних конфліктів надає цінні методики, які можуть бути адаптовані в Україні. Ефективне правове забезпечення, інституційна підтримка та міжнародна співпраця є ключовими елементами успішного відновлення постраждалих територій. Використання кращих практик та адаптація їх до українських реалій сприятимуть стійкому розвитку та відновленню економічного базису та забезпечення достойного місця нашої держави у світовому співтоваристві.

Україна активно переймає міжнародний досвід у відновленні земель після конфліктів, зокрема через розмінування, відновлення сільського господарства та розробку відповідного правового забезпечення. Використання передових методик з інших країн допомагає ефективно вирішувати проблеми, пов'язані з відновленням інфраструктури та забезпеченням сталого розвитку на постконфліктних територіях.

Список використаних джерел

1. Скрипник Л., Яницька В. Стратегічний план відновлення порушених земель внаслідок бойових дій. *Наукові інновації та передові технології*. 2023. № 11 (25). С. 423-433. Doi: 10.52058/2786-5274-2023-11(25)-423-433
2. Борщевська О. М. Публічно-правові та приватноправові аспекти визначення дефініції «екоцид» під час військової агресії. *Правова держава*. 2023. № 49. С. 113-129. Doi: 10.18524/2411-2054.2023.49.276017
3. Дугінець Г., Колодко Н. Економічне відновлення та розвиток країн після збройних конфліктів: досвід для України. *Foreign trade: economics, finance, law*. 2023. № 130 (5). С. 46-65. Doi: 10.31617/3.2023(130)04
4. Гречана С. І. Соціально-економічна ефективність розвитку громад і регіонів: побудова системи показників в умовах повоєнного відновлення. *Economics and Law*. 2022. № 4 (67). С. 43-56. Doi: 10.15407/econlaw.2022.04.043
5. Дугінець Г., Ніжейко К. Міжнародна технічна допомога в повоєнній відбудові України. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*. 2022. № 143 (3). С. 36-49. Doi: 10.31617/visnik.knute.2022(143)02

6. Mykhailenko V., Safranov T., Adobovska M. Biological wastewater treatment plants as sources of environmental pollution by persistent organic pollutants (on the example of Odesa industrial-and-urban agglomeration). *Вісник Харківського національного університету імені ВН Каразіна. Серія: Геологія. Географія. Екологія.* 2023. № 58. С. 350-359. Doi: 10.26565/2410-7360-2023-58-26
7. Халецька К., Сидоренко Н. Правова охорона навколишнього природного середовища в зонах проведення бойових дій. *Молодий вчений.* 2019. № 10 (74). С. 622-627. Doi: 10.32839/2304-5809/2019-10-74-131
8. Козмуляк К. Правове регулювання охорони довкілля під час збройних конфліктів на прикладі України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право.* 2022. № 1 (73). С. 174-180. Doi: 10.24144/2307-3322.2022.73.28
9. Яковчук Я. Формування та впровадження політики відновлення в регіонах України. *Актуальні проблеми правознавства.* 2023. № 2. С. 78-86. Doi: 10.35774/app2023.02.078
10. Огієвич А., Дадикіна К. Екологічна безпека природно-заповідного фонду України: виклики і загрози під час воєнного стану. *Наукові інновації та передові технології.* 2023. № 14 (28). С. 426-437. Doi: 10.52058/2786-5274-2023-14(28)-
11. Безверхнюк Т., Бабов К., Цуркан О. Ресурсне забезпечення післявоєнного відновлення та розвитку України: потенціал курортно-рекреаційної сфери. *Наукові інновації та передові технології.* 2022. № 6 (8). С. 459-470. Doi: 10.52058/2786-5274-2022-6(8)-459-470
12. Садова Т. С. Захист довкілля під час збройних конфліктів у перспективі ухвалення П'ятої Женевської конвенції. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія: Право.* 2022. № 73 (1). С. 186-190. Doi: 10.24144/2307-3322.2022.73.30
13. Устінова І., Власенко Н. Екоцид та повоєнне відновлення белігеративних ландшафтів України: проблеми, досвід, перспективи. *Grail of Science.* 2023. № 27. С. 558-668. Doi: 10.36074/grail-of-science.12.05.2023.113
14. Чорній В. Шляхи відродження економіки України в післявоєнний період із урахуванням світового досвіду. *Вісник Хмельницького національного університету. Серія: Економічні науки.* 2022. № 6 (2). С. 219-223. Doi: 10.31891/2307-5740-2022-312-6(2)-37
15. Тютюнник В. П., Горovenko В. К. Особливості минулорічного осіннього вірмено-азербайджанського збройного конфлікту: деякі актуальні рекомендації для України. *Наука і оборона.* 2021. № 1. С. 13-20. Doi: 10.33099/2618-1614-2021-14-1-13-20
16. Місінкевич Л., Місінкевич А. Legal problems of land protection and restoration during the martial law in Ukraine. *University Scientific Notes.* 2022. № 5-6 (89-90). С. 27-34. Doi: 10.37491/UNZ.89-90.3
17. Данкевич В. Є., Данкевич Є. М., Данкевич А. Є., Наумчук В. В. Економічна, продовольча та екологічна безпека в умовах післявоєнної відбудови: світовий досвід. *Modern Economics.* 2023. №41. С. 45-53. Doi: 10.31521/modecon.V41(2023)-07
18. Кірін Р., Трегуб О. Еколого-правові проблеми сталого розвитку міст і регіонів в умовах повоєнного відновлення. *International Science Journal of Jurisprudence and Philosophy.* 2022. № 1 (2). С. 74-94. Doi: 10.46299/j.isjpp.20220102.7
19. Беспалько Р., Гуцул Т., Казімір І., Мирончук К. Сучасні підходи до оцінювання черговості гуманітарного розмінування територій. *Технічні науки та технології.* 2023. № 1 (31). С. 146-157. Doi: 10.25140/2411-5363-2023-1(31)-146-157.

20. Закон України «Про Державний земельний кадастр» зі змінами 2024 рік
№3613-VI від 07.07.2011, редакція від 10.12.2021 URL:
https://urst.com.ua/act/pro_derzhavnyi_zemelnyi_kadastr